

บทที่
บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ระบอบประชาธิปไตยเป็นวิถีทางทางการเมืองที่ได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอ ในฐานะที่เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศพยายามที่จะนำระบบดังกล่าวมาใช้ เพื่อแก้ปัญหาของชาติ รวมทั้งเพื่อสร้างความทันสมัยทางการเมือง แต่ประเทศเหล่านี้มักไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยมิได้ขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างหรือรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของหลายประการ เช่น ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ ความมั่งคั่ง ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ระดับการพัฒนาอุตสาหกรรม ระดับความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ความก้าวหน้าทางสื่อสารมวลชน ฯลฯ รวมไปถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนด้วย

กาเบรียล อัลมอนด์และซิดนีย์ เวอร์บา (Gabriel Almond & Sidney Verba) กล่าวว่า "ในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยนั้น การมีเพียงสถาบันประชาธิปไตยที่เป็นทางการ เช่น มีพรรคการเมือง มีการเลือกตั้งหรือมีฝ่ายนิติบัญญัติที่ ได้รับเลือกจากประชาชนเท่านั้นไม่เป็นการเพียงพอ จะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับระบบการเมืองนั้น ๆ ด้วย"^๒

ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย," ใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และพลศักดิ์ จิรไกรศิริ (บรรณาธิการ), วัฒนธรรมทางการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๔), หน้า ๗๘.

๒

Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic Culture:

Political Attitudes and Democracy in five Nations (Boston: Little, Brown, 1965), p. 3.

ดังนั้น ประเทศที่พยายามจะพัฒนาระบบการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีความมั่นคงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน ทั้งนี้โดยอาศัยกระบวนการอบรมกล่อมเกลாத่างการเมืองในสังคม อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศบางประเทศสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่บางประเทศไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มูลเหตุของความล้มเหลวดังกล่าวนี้ น่าจะมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขาดความต่อเนื่องในกระบวนการการอบรมกล่อมเกลาท่างการเมืองในสังคม กล่าวคือ หลายประเทศมักจะมุ่งอาศัยแต่เพียงระบบการศึกษาเป็นกลไกในการสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับหน่วยทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งอาจทำหน้าที่ดังกล่าวได้เช่นกัน เวอร์บา (Sidney Verba) ได้ชี้ให้เห็นว่าการให้การศึกษาโดยตรงเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้เพราะการสอนเกี่ยวกับวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยให้เด็กเรียนรู้ถึงรูปแบบการปกครองหรือโครงสร้างของรัฐบาลแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้การปลูกฝังทัศนคติทางการเมือง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการส่งเสริมกิจกรรมทางค่านี้นี้ในทุกหน่วยทางสังคมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งที่เป็นองค์กรทางการเมือง เช่น พรรคการเมืองหรือรัฐสภา และในองค์กรทางเศรษฐกิจ และสังคมต่าง ๆ ควบคู่กันกลุ่มผลประโยชน์จึงควา เป็นสถาบันหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับประชาชนในฐานะที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ดังนั้น หากได้มีการให้การศึกษาเรียนรู้ทางการเมืองในองค์กรเหล่านี้แล้ว จะช่วยให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต นับเป็นโครงการหนึ่งที่มีเป้าหมายสอดคล้องกับเรื่องดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท และมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคคลในเวลาเดียวกันควบคู่กัน การพัฒนาชุมชนในฐานะหน่วยราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

"Sidney Verba, "Germany: The Remarking of Political Culture," in Lucian W. Pye and Sidney Verba, (eds.) Political Culture and Political Development (Princeton: Princeton University Press, 1965), p. 20. อ้างใน กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย . (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๓๓ - ๓๔.

กับการพัฒนาชนบท ไคริ เริ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นในรูปแบบของสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เป็นสถาบันเงินทุนของประชาชนในระคับตำบล หรือหมู่บ้านที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมการออมทรัพย์แก่สมาชิก และจัดสรรประโยชน์เพื่อให้บริการในเรื่องที่จำเป็นแก่ผู้ที่ประสบปัญหา ในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้วิธีการบริหารงานตามแบบประชาธิปไตย แม้ว่ากลุ่ม ประเภทนี้จะมีลักษณะเป็นเพียงกลุ่มทาง เศรษฐกิจที่มีไคริ เป้าหมายเกี่ยวข้องกับทางการเมือง แต่โดยที่กระบวนการดำเนินงานภายในกลุ่มไคริอาศัยขั้นตอนของระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นแนวทาง จึงเป็นที่คาดกันว่านอกเหนือจากประโยชน์ในทาง เศรษฐกิจ ที่สมาชิกจะได้รับแล้ว ประสพการณ์ต่าง ๆ จากการรวมกิจกรรมในองค์กรเหล่านี้น่าจะมีส่วน ที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาทางการเมืองในแง่ที่ช่วยให้เกิดการ เรียนรู้ทางการ เมืองในระบอบ ประชาธิปไตยได้พอสมควร

การศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตในแง่มุมมองกล่าวนี้ เท่าที่ผ่าน มายังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการวิจัยไว้โดยตรง หากแต่ได้มีการศึกษาประเด็นเดียวกันนี้ใน สถาบันเกษตรกรอื่น ๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร หรือ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งผลงานการ วิจัยสำคัญที่พอจะหยิบยกมากล่าวถึงในที่นี้ได้แก่

การวิจัยของจรรยา สุภาพและเน่งน้อย นະมาตร์ เรื่อง "An Analytical Survey of Thailand Fundamental Economic Organization Development and Agricultural Industrial Potentials and Democratic Secularization"^๒

Jaroon Suphab and Nangnoi Namatra, An Analytical Survey of Thailand Fundamental Economic Organization Development and Agricultural Industrial Potentials and Democratic Secularization (Tokyo: The Institute of Developing Economics Press, 1980).

^๒ สรุปความจาก บุษพันธ์ วุฒิเมธี, กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๓).

ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะตรวจสอบว่าสหกรณ์การเกษตรมีบทบาทต่อสมาชิกในเรื่องเหล่านี้
เพียงใดคือ การจัดหาปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างขีดความสามารถทาง
การเกษตร การสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรมและการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย โดย
รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่เค้นจำนวน ๒ แห่งคือ
สหกรณ์การเกษตรระยอง สหกรณ์การเกษตรระยอง ๑ สหกรณ์การเกษตรพนมทวน
สหกรณ์การเกษตรหุบกระพง สหกรณ์การเกษตรลำตะคอง และสหกรณ์การเกษตรหนองพลับ

ผลการศึกษาพบว่า ในแง่เศรษฐกิจนั้น สหกรณ์มีบทบาทอย่างสูงในการจัดหาสินเชื่อ
เพื่อการเกษตรแก่สมาชิก ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยจัดหาสิ่งของที่จำเป็นต่อการผลิตมาจำหน่าย
ในราคาถูกลง แม้จะไม่สามารถจัดหาารถแทรกเตอร์หรือเครื่องจักรขนาดใหญ่อื่น ๆ ให้ก็ตาม
นอกจากนี้ยังอำนวยความสะดวกด้านการตลาดอีกทางหนึ่งด้วย กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการ
ส่งเสริมระบบอุตสาหกรรมไปในตัว ในแง่ที่ช่วยให้สมาชิกสามารถผลิตพืชผลการ
เกษตร เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมได้มากยิ่งขึ้น สมาชิกส่วนใหญ่ยอมรับ
ความสำคัญของสหกรณ์ โดยเห็นพ้องกันว่าผลประโยชน์ที่ตนได้รับ เป็นผลจากการ
ดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์ บริการต่าง ๆ ที่จัดหาช่วยในการเพิ่มผลผลิตได้มาก และ
จากการที่สมาชิกส่วนใหญ่มีฐานะดีขึ้น จึงแสดงให้เห็นว่าสหกรณ์ประสบความสำเร็จในการ
ดำเนินการด้านเศรษฐกิจ

ทางด้านการเมืองพบว่า สมาชิกมีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยได้ถูกต้อง
มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐบาล ข้าราชการ
ผู้แทนราษฎร หรือสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ในแง่การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ส่วนใหญ่
มีความตื่นตัวพอสมควร โดยเฉพาะในการเลือกตั้ง ระดับชาติและระดับท้องถิ่น
นอกจากนี้สหกรณ์ยังช่วยสร้างคุณค่าในเรื่องความมีเหตุมีผลและความรับผิดชอบ เห็นได้จาก
การที่สมาชิกปฏิบัติตามกฎข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ชดใช้เงินกู้คืนอย่างสม่ำเสมอ และเข้า
มีส่วนร่วมในการประชุม การออกเสียงและการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในระดับที่นำ
พอใจ อันเป็นการสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

๔

อีกผลงานหนึ่งได้แก่การวิจัยเรื่อง "ความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคม
ที่เกิดขึ้นจากสหกรณ์ : ศึกษาจากสหกรณ์การเกษตร เมืองฉะเชิงเทรา จำกัด" โดยสถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งมียุทธประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การ เป็น
สมาชิกสหกรณ์กับความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมของบุคคล การศึกษาใช้วิธี
เปรียบเทียบข้อมูลระหว่างสมาชิกสหกรณ์กับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก เพื่อหาความเปลี่ยนแปลง
ที่เกิดขึ้น โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสมาชิกจำนวน ๑๐๔ คน และผู้มิใช่สมาชิก ๕๕ คน
ผลการศึกษาปรากฏว่า สหกรณ์ได้นำความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจมาสู่สมาชิกอย่างน่า
พอใจ การที่สมาชิกสหกรณ์มีโอกาสกู้เงินโดยเสียดอกเบี้ยถูกกว่าอัตราตลาด ประกอบ
กับการได้รับคำแนะนำควบคุมดูแล เกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินกู้ในการประกอบอาชีพ ช่วยให้
ฐานะทาง เศรษฐกิจของสมาชิกดีขึ้นอย่าง เป็นที่น่าสังเกต และคิดว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก
อย่างไรก็ตาม สมาชิกสหกรณ์ยังมีอุปสรรคในการประกอบอาชีพอยู่บางประการคือ อัตรา
ค่าเช่าสูงมาก จำนวนเงินกู้ไม่เพียงพอ และความไม่แน่นอนหรือความตกต่ำของการ
จำหน่ายและราคาพืชผลที่ผลิตได้ ซึ่งยังขาดมาตรการอื่นใดผลที่จะแก้ไขจากทางส่วน
กลางหรือในท้องถิ่นเอง

ในแง่สังคม จากการศึกษาไม่พบว่าสมาชิกสหกรณ์มีความคิดอ่าน โลกทัศน์และรสนิยม
โดยทั่วไปแตกต่างจากผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกจนเป็นที่น่าสังเกต จะแตกต่างกันบ้างก็ในเรื่องการ
ริเริ่มในการลงทุนประกอบอาชีพ สมาชิกสหกรณ์มีความเชื่อในค่านิยมขันแข็งมากกว่า
โทษชะล่า และรู้จักคิดค้ำขายนอกเขตมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก สำหรับทัศนคติที่มี
ต่อสหกรณ์นั้น พบว่า สมาชิกสหกรณ์หวังประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการ
กู้เงิน แต่ก็ยังมีความจงรักภักดีต่อสหกรณ์อยู่ในระดับสูง ชื่อนาส่งเกตประการหนึ่งก็คือ
สมาชิกสหกรณ์ต่างมีความคิดว่าสหกรณ์นี้เป็นของรัฐบาล สมาชิกยังมีความร่วมมือกันอยู่และ
ยังขาดความเชื่อมั่นในตัวเองจนต้องพึ่งผู้ควบคุมสหกรณ์ตลอดเวลา สรุปได้ว่าสภาพความ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สำนักวิจัย, ความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ
และสังคมที่เกิดขึ้นจากสหกรณ์ : ศึกษาจากสหกรณ์การเกษตร เมืองฉะเชิงเทรา จำกัด
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔)

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกและผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกไม่มีความแตกต่างกันมากนัก การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่เป็นเรื่องทาง เศรษฐกิจมากกว่าทางสังคม ดังนั้น บทบาทของสหกรณ์ ในฐานะที่เป็นผู้นำในการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงอยู่ในวงจำกัด ไม่สามารถทำให้สมาชิก มีทัศนคติและพฤติกรรมในการดำรงชีวิตบางประการ เปลี่ยนแปลงได้

สำหรับคณิงนิจ พิบูลย์สวัสดิ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "อิทธิพลของสหกรณ์การ เกษตร คอการดำรงชีพของครอบครัวเกษตรกรบ้านหุบกระพง จังหวัดเพชรบุรี" โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อทราบถึงทิศทางการ เปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อการดำรงชีพของครอบครัวเกษตรกร ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของสหกรณ์การ เกษตร โดยเลือกสหกรณ์การ เกษตร บ้านหุบกระพง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ศึกษา ทำการสัมภาษณ์ สมาชิก จำนวน ๑๑๒ คน ในกลุ่มหมู่บ้าน ๕ กลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีทางสถิติ T - Test และไคสแควร์

จากการศึกษาพบว่า ผลจากการที่มีการจัดตั้งสหกรณ์การ เกษตรที่หมู่บ้านแห่งนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีผลต่อสมาชิกหลายประการในทาง เศรษฐกิจ การจัดให้มีการ อบรมทางการ เกษตรทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น และในแต่ละกลุ่มก็ไม่มี ความแตกต่างกัน มากนัก สมาชิกสามารถประกอบอาชีพหลายอย่างได้ในคราวเดียวกัน สหกรณ์กลายเป็น สถาบันทางการเงินแห่งใหม่ของสมาชิก ในทางสังคม การที่สมาชิกมีรายได้ดีขึ้น และมี สิทธิทำกินในที่ดินเป็นการถาวร ทำให้เกิดหลักประกันในการดำรงชีวิต สภาพความเป็นอยู่ ก็ดีขึ้น และได้รับการยอมรับในสังคม บุตรหลานได้รับการศึกษาสม่ำเสมอและมีระดับการศึกษา สูงขึ้น ส่วนในแง่การเมืองนั้นพบว่า สมาชิกขาดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลเสียต่อการปลุกฝังและพัฒนาแนวความคิดทางการเมืองการปกครอง สำหรับการ เปลี่ยนแปลงด้านจริยธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา ความยึดมั่น และถือปฏิบัติ ในขนบธรรมเนียมที่เป็นค่านิยมของสังคมไทยนั้น ปรากฏว่าความเชื่อมั่นและจริงจังจากที่

คณิงนิจ พิบูลย์สวัสดิ์, "อิทธิพลของสหกรณ์การ เกษตรคอการดำรงชีพของ ครอบครัวเกษตรกรบ้านหุบกระพง จังหวัดเพชรบุรี" (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๑).

เคยเป็นมาแต่เดิมไค้ลคงไป อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยอื่น ๆ ทางสังคมมากกว่าที่จะมาจากอิทธิพลของสหกรณ์เป็นไค้

จะสังเกตุไค้ว่างานวิจัยที่นำมากล่าวถึง ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องของสหกรณ์ การเกษตรแทบทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากผลงานเกี่ยวกับกลุ่มประเภทอื่น ๆ นั้น มักให้ความสนใจแต่เฉพาะประเด็นทางค่านิยมและการบริหาร เช่น การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร หรือ การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น โดยไม่ไค้ให้ความสนใจกับผลที่มีต่อการเมืองเท่าที่ควร เท่าที่รวบรวมไค้พบว่า มีอยู่เพียงบางเรื่องเท่านั้นที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการทดสอบในประเด็นทางการเมืองหรือทางสังคม ไค้แก่ การวิจัยของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข เรื่อง "สังคมแบบดั้งเดิมที่กำลังเปลี่ยนแปลง : การศึกษาหมู่บ้านสองแห่งในจังหวัดขอนแก่น" * ซึ่งมุ่งศึกษาว่าประชาชนในสองหมู่บ้านของจังหวัดขอนแก่นมีลักษณะความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตจากระบบประเพณีดั้งเดิม

(tradition) ไปสู่ระบบแบบทันสมัย (modernity) อย่างไร และมีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงไรระหว่างผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มทางประเภทกัน โดยทำการศึกษากลุ่มชาชนบท ๔ กลุ่มใน ๒ หมู่บ้าน ของจังหวัดขอนแก่น ไค้แก่กลุ่มเกษตรกร กลุ่มชาวนาที่ไม่ไค้เป็สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั้ง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น กลุ่มชาวนาในท้องถิ่นที่ไม่มีกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มชาวนาชนบทที่ไม่ไค้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยมีทั้งที่เป็น external and internal modernization ไค้แก่แบบแผนในเรื่องการศึกษา แบบอย่างการประกอบอาชีพ สุขภาพอนามัย การจ้างแรงงาน การเล็งเห็นประโยชน์ของการศึกษา (educational orientation) จิตใจที่พร้อมจะทำงานทุกประเภท (innovation) การนับถือศาสนาที่มีเหตุผล (religiosity) ความเป็ปัจเจกบุคคล (individualism) และการคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของครอบครัว (family sphere) ๆ โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยา จำนวน ๒๕๒

* สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, "สังคมแบบดั้งเดิมที่กำลังเปลี่ยนแปลง : การศึกษาหมู่บ้านสองแห่งในจังหวัดขอนแก่น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔).

ครัวเรือน ผลจากการศึกษาพบว่า แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่ อยู่ในชั้นของระบบที่กำลังเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรนั้นมีอัตราส่วนของการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สูง โดยส่วนที่ยังอยู่ในแบบประเพณีดั้งเดิมและที่เปลี่ยนเป็นชั้นทันสมัยแล้วมีจำนวนน้อยกว่าชั้นที่กำลังเปลี่ยนแปลง สำหรับในแง่ความรู้สึกนึกคิดพบว่า ส่วนใหญ่ อยู่ในชั้นที่กำลังเปลี่ยนแปลง และมีส่วนน้อยที่อยู่ในชั้นทันสมัย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยในค่านิยมของชาวชนบทในชั้นทันสมัยได้แก่ ประสบการณ์การทำงาน การท่องเที่ยว การรับฟังข่าวสาร ซึ่งพวกที่อยู่ในชั้นเปลี่ยนแปลงก็ได้รับอิทธิพลจากสังคมดังกล่าวด้วย และทุกกลุ่มก็ได้รับอิทธิพลเหมือนกัน ข้อสรุปเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมที่จะยอมรับนวัตกรรมทางวัตถุของชาวชนบทใน ๒ หมู่บ้านที่ทำการศึกษ โดยสมาชิกกลุ่มเกษตรกรถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความพร้อมมากกว่าบุคคลอื่น ๆ

นอกจากนี้สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ไททำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : การพิสูจน์ทัศนคติสภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย" โดยมีลักษณะเป็นการศึกษาเชิงมหภาคเพื่อตรวจสอบว่า ปัจจัยทั้ง ๒ ประการคือ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ภาวะผู้นำในหมู่บ้าน การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับข้าราชการของรัฐบาล การฝึกอบรม และการเป็นสมาชิก กลุ่มหรือองค์กรทางสังคมจะมีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเพียงใดหรือไม่ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากครอบครัวประชากรในจังหวัดอุบลราชธานี อุบลราชธานีและชัยภูมิ รวมทั้งสิ้น ๒๕ ครอบครัวใน ๕ หมู่บ้าน กรณีที่ใช้วัดระดับการพัฒนาในค่านิยมต่าง ๆ ประกอบด้วย จำนวนงานอาชีพที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม (ค้าขาย เศรษฐกิจ) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (ค่านิยมการเมือง) ความปรารถนาทางอาชีพ การเปลี่ยนแปลงทางอาชีพ และจำนวนโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้น (ค่านิยมสังคมและจิตวิทยา)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, "พัฒนาการหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : การพิสูจน์ทัศนคติสภาพในการพัฒนาและการแพร่กระจาย," วารสารสังคมศาสตร์ ๑๕ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๒๑).

ผลปรากฏว่า ในแง่ปัจจัยด้านกลุ่มทางสังคมนั้น ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนาอยู่พอสมควร แม้จะไม่สูงนักก็ตาม โดยมีผลกระทบต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและการพัฒนาทางการเมืองตามลำดับ กล่าวคือ หมู่บ้านที่มีกลุ่มหรือองค์การทางสังคมมากจะมีภาวะพัฒนาการมากกว่าหมู่บ้านที่ไม่มีกลุ่มหรือองค์การดังกล่าวเลย

สำหรับการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนั้น ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาไว้มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโครงการ ซึ่งดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน เช่นการประเมินผลการดำเนินงาน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตคอนกรีตห้วยคำบลหาคอย อำเภอนาทายาง จังหวัดเพชรบุรี (ปี ๒๕๒๒)^๑ การประเมินผลกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลหลักสาม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร (ปี ๒๕๒๒)^๒ หรือการศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจการค้าและการพัฒนาทุนของ เกษตรกรไทย (ปี ๒๕๒๕)^๓ เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อขยายขอบเขตของการศึกษาเรื่องนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดประเด็นการวิจัยขึ้นเพิ่มเติม โดยมุ่งพิจารณาเฉพาะเจาะจงในแง่ของผลทาง เศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดขึ้นจากการ เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งนี้เพื่อจะช่วยให้ทราบถึงบทบาทของ กลุ่มออมทรัพย์ที่มีต่อการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อการเมืองด้วย

^๑กรมการพัฒนาชุมชน กองปฏิบัติการ, สถาบันเงินทุนช่วยเหลือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไค้อย่างไร (กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๒)

^๒กรมการพัฒนาชุมชน กองปฏิบัติการ, ปัญหาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอยู่ที่ไหน (กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๒)

^๓กรมการพัฒนาชุมชน กองวิจัยและประเมินผล, แนวทางการพัฒนาธุรกิจการค้าและการพัฒนาทุนของเกษตรกรไทย (กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๕)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของ กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
- ๒. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของ กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิที่มีผลต่อการพัฒนาครอบครัวประชาชนไทย

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงผลของการนำรูปแบบประชาชนไทยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคชนบท หรืออีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาบทบาทของสถาบันเกษตรกรที่มีต่อการพัฒนาชนบท จึงได้หยิบยกเอากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในฐานะที่เป็นสถาบันเกษตรกรประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างกว้างขวางในปัจจุบันขึ้นมาเป็นตัวอยางในการศึกษา โดยหวังว่าหากองค์กรประเภทนี้สามารถแก้ไขปัญหาคชนบทได้ ก็น่าที่จะถือได้ว่ารูปแบบของการพัฒนาดังกล่าว เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและสมควรที่จะให้การสนับสนุนต่อไป

ในการตรวจสอบ ได้กำหนดประเด็นที่จะศึกษาไว้ ๒ ด้านคือ ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มีต่อสมาชิกทางหนึ่ง และผลกระทบทางการเมืองที่มีต่อสมาชิกอีกทางหนึ่ง ในแง่ผลกระทบทางเศรษฐกิจ จะพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงทางฐานะเศรษฐกิจหรือการมีฐานะเศรษฐกิจดีขึ้นของบุคคลเป็นสำคัญ และในแง่การเมืองจะพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงในเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาชนไทยเป็นสำคัญ ในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ โดยปกติจะใช้วิธีประเมินจากบุคคลเดียวกัน แต่เนื่องจากการประเมินในบางเรื่องไม่สามารถวัดจากบุคคลเดียวกันได้ เช่นเรื่องทัศนคติทางการเมือง ซึ่งบุคคลไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างทัศนคติในอดีตกับในปัจจุบันได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประชากร ๒ กลุ่ม ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปคล้ายคลึงกัน เพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือเปรียบเทียบระหว่างสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์กับผู้ที่มีได้เป็นสมาชิก

๑๑

และเนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีอยู่เป็นจำนวนมาก และกระจายอยู่ทั่วประเทศ ผู้วิจัยไม่สามารถรวบรวมข้อมูลจากทุกแห่ง ได้ขอขอร้องจากักคานเงินทุนและเวลา จึงได้คัดเลือกเฉพาะกลุ่มที่มีผลงานดีเด่น และมีระยะเวลาการจัดตั้งมานานเพียงพอที่จะประเมินความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกได้เป็นสำคัญ ทั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ตำบลวัง อําเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลวัง จัดได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีฐานะมั่นคง และมีอายุการจัดตั้งมานานถึง ๔ ปี จึงเหมาะที่จะเลือกเป็นตัวอย่างสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

สมมติฐาน

จากการสำรวจแนวความคิดทางทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จึงได้ตั้งสมมติฐานสำหรับการวิจัยไว้ดังนี้

"กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนอกจากจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในแง่ที่ช่วยให้คนชนบทมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้ว ยังมีส่วนที่ส่งเสริมการพัฒนาทางการ เมืองในแง่ที่ช่วยเสริมสร้างทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยแก่สมาชิกในเวลาเดียวกันด้วย"

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ช่วยให้เห็นว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในทางที่ดีขึ้นแก่สมาชิกเพียงใด
๒. ช่วยให้เห็นว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีส่วนในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยเพียงใดหรือไม่
๓. คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ในแง่ที่ช่วยให้ทราบถึงผลการดำเนินงานและปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติอันอาจใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป

การเสนอทวิวิจัย

ในการรายงานผลการวิจัยจะได้นำเสนอ เป็นลำดับดังนี้

บทที่ ๑ เป็นการชี้แจงสาระสำคัญเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพและความสำคัญของปัญหา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ตลอดจนสมมติฐานในการศึกษา

บทที่ ๒ กล่าวถึงแนวคิดสำคัญที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งในที่นี้ได้ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์เป็นหลัก

บทที่ ๓ เป็นบทว่าด้วยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยส่วนแรกเป็นการกล่าวถึง มูลเหตุของการจัดตั้ง ประวัติความเป็นมาและวิธีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยทั่วไป และส่วนที่ ๒ เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบล ช้างมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ ๔ กล่าวถึงระเบียบวิธีในการวิจัย

บทที่ ๕ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยแยกวิเคราะห์เป็น ๒ ส่วนคือ ผลกระทบทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่ง และผลกระทบทางการเมืองอีกส่วนหนึ่ง

บทที่ ๖ เป็นบทสรุปและอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะบางประการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย